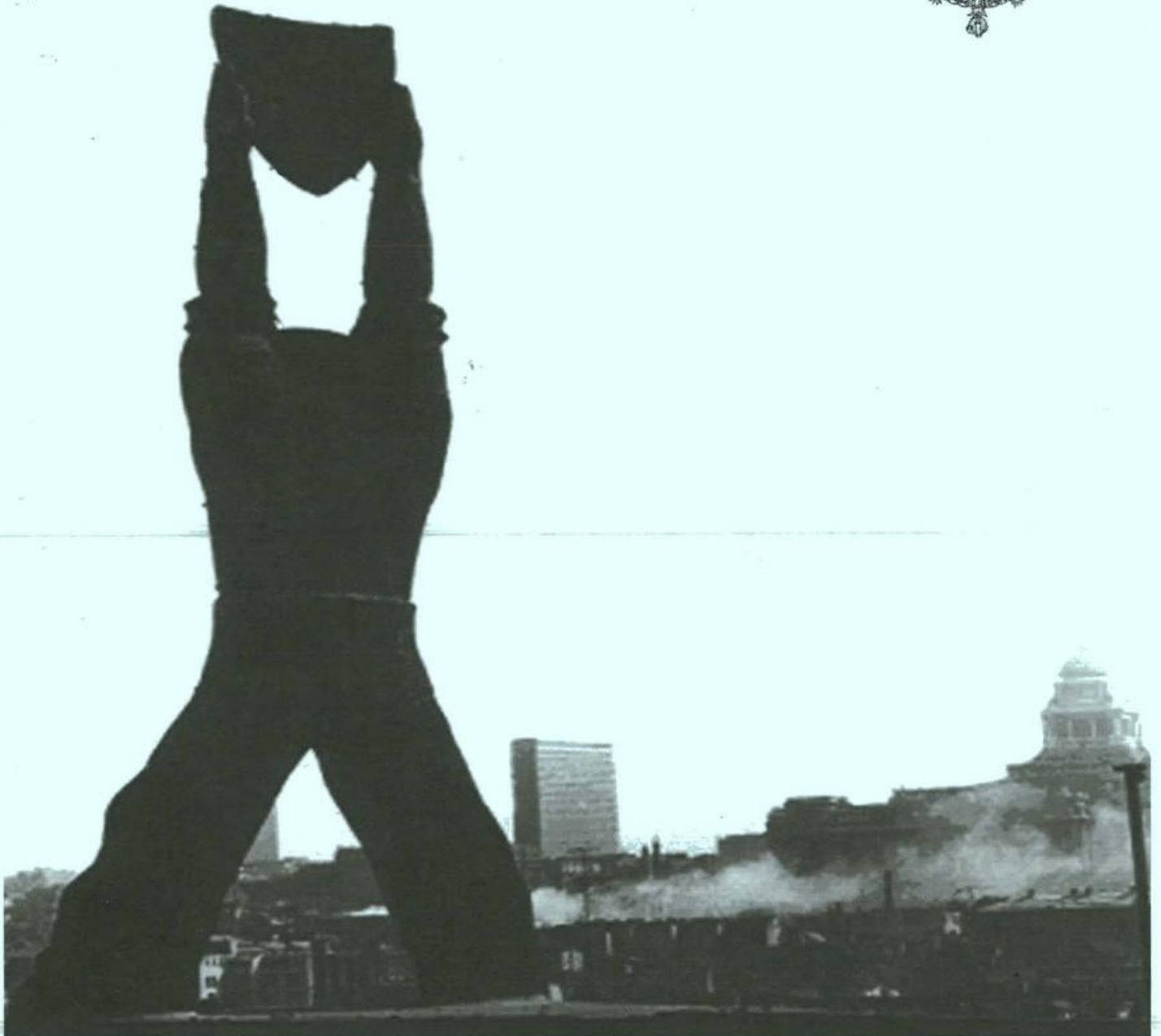

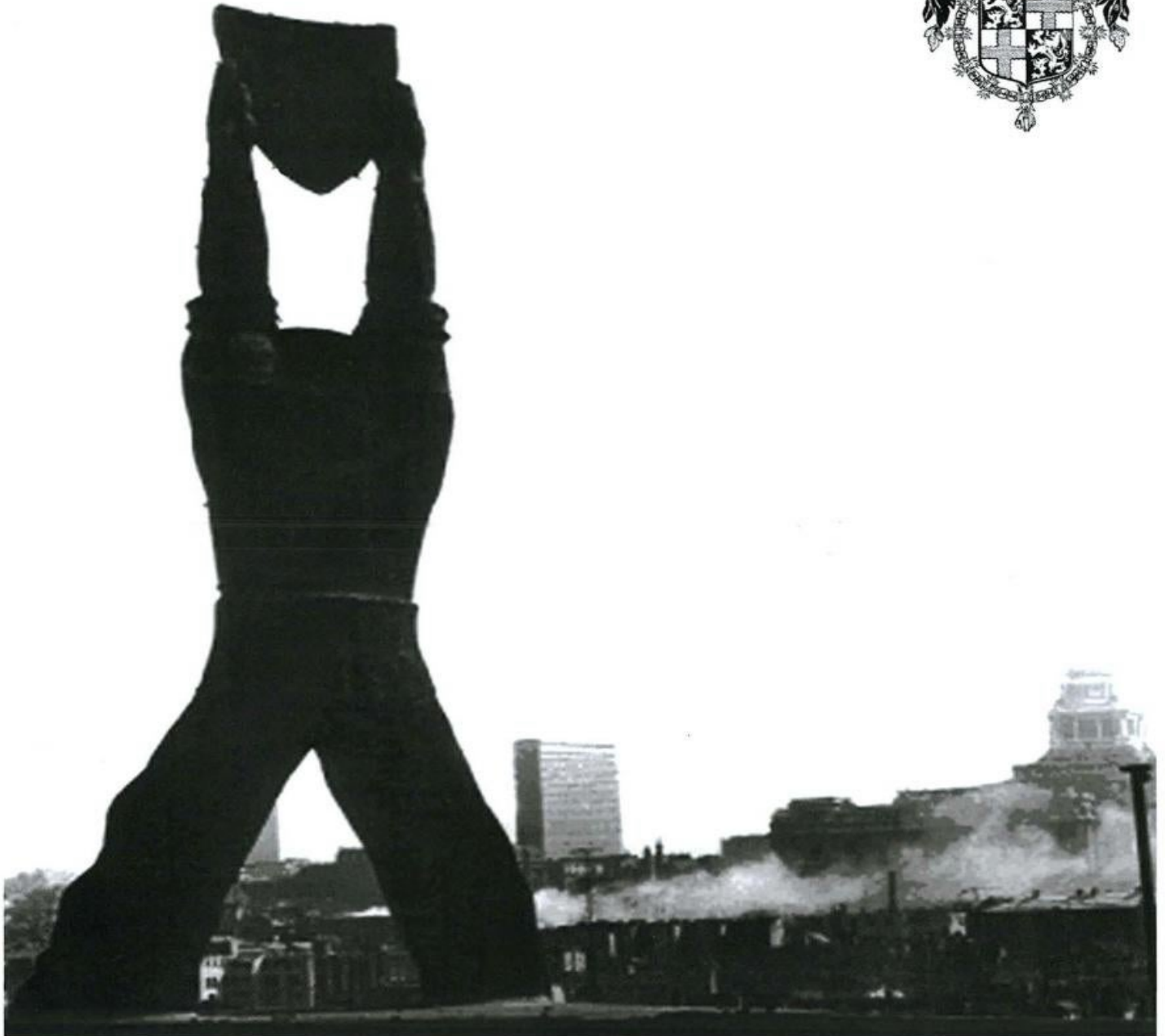
En het dorp zal duren ...

nr 15 - juli-september 2002

trimestriëel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" Beersel

En het dorp zal duren ...

nr 15 - juli-september 2002

trimestrieel tijdschrift van het heemkundig genootschap
"van witthem" Beersel

Inhoud

<i>Ten geleide</i> MARC DESMEDT	5
<i>Mama er ligt een reus in 't Kajottersbos</i> WILLY DEBRAEKELEER	6
<i>Een kroniek van de Gemeente Alseberg (deel 2)</i> JAN BRASSINE	10
<i>Prenten van Onze-Lieve-Vrouw van Alseberg en van Ittre</i> MICHEL VASTIAU	13
<i>De pachthoven van het klooster Der Urbanisten te Brussel. Het Hof Ten Blooten te Huizingen-Buizingen</i> RAF MEURISSE	25
<i>Dialect van "ouwer de voêt" van Lot</i> DE WERKGROEP DIALECTEN	28
<i>Toespraak van Maurice Nevens ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling "Het Gelaat van Brussel" in CC De Meent te Alseberg op 26 april 2002</i> MAURICE NEVENS	30
<i>Sint-Elisabeth parochie Tenbroek 50 jaar</i> UIT DE GESCHIEDENIS VAN SINT-GENESIUS-RODE VAN CONSTANT THEYS	36
<i>Uitstap naar Grimbergen</i>	38
<i>Colofon</i>	40

Ten geleide

MARC DESMEDT

De inhoud van dit nummer is zeker nogal gevarieerd te noemen. In onze gemeente staat een wel wat vergeten monument, "de Kajotter". Wij willen hem vanonder de "klimop" halen. Willy Debraekeleer geeft tekst en uitleg over hoe deze immigrant in onze gemeente is terecht gekomen. Het is ons hoofdartikel.

De reeks "een kroniek van Alseberg" loopt verder. Ditmaal komt het jaar 1843 aan de beurt.

Michel Vastiau onderzoekt de gelijkenis is tussen prenten van Onze-Lieve-Vrouw van Alseberg en O-L-V. van Ittre. Een aantal vragen blijven evenwel onbeantwoord.

Ons nieuw Commissielid, Raf Meurisse, is geen beginneling in de heemkunde. Zeker niet voor wie zijn opzoekingswerk over de buurgemeente Ukkel kent. Hij heeft een artikel over "de pachthoven van het klooster der Urbanisten te Brussel" geactualiseerd en vertelt ons het verhaal van "het Hof ten Blooten" te Huizingen-Buizingen.

De werkgroep dialect oefende verder, ditmaal is er een korte bijdrage in Lot's dialect van "ouwer de voët".

De tentoonstelling "Het gelaat van Beersel" waaraan ons Genootschap haar medewerking verleende, was een zeer genietbare en druk bezochte activiteit. Zij die niet de gelegenheid hadden naar De Meent te komen, hebben in het vorige nummer de reproducties van alle tentoongestelde schilderijen kunnen bewonderen en kennis kunnen maken met de kunstenaars.

Maurice Nevens vatte tijdens de vernissage het opzet in glasheldere termen samen. Wij drukken zijn gelegenheidstoespraak integraal af.

Tot slot drukken we enkele mooie gelegenheidsfoto's af, die Lydia Denayer maakte naar aanleiding van het bezoek dat het genootschap bracht aan Grimbergen. We bezochten er het Museum voor Oude Technieken (MOT), de Liermolen en de Tommenmolen. Het was een prachtige daguitstap.

Een gevarieerd nummer dus met hopelijk veel leesgenot.

Mama, er ligt een reus 't Kajottersbos

WILLY DEBRAEKELEER

Pleidooi voor een verguisd monument

Eerstdaags opent de provincie Vlaams-Brabant haar nieuw vormingscentrum Hanenbos in het voormalige Kajottershuis te Dworp. Het provinciebestuur kocht voor een paar jaar het domein op de Bruineput langs de Lotsesteenweg, om het toe te voegen aan het aanpalende Provinciaal Domein van Huizingen. De vrijwaring van het prachtige Hanenbos met zijn statige beuken en de bestemming van de alomgekende gebouwen waren een feit. Minder prettig ervaren de wandelaars en voornamelijk de jeugdbewegingen de hermetische afsluiting van het domein waar ooit menig bos- en pleinspel plaats vond.

Betreurenswaardig echter is de toestand waarin de "reus" - het kajotterbeeld - na zijn dertigjarig verblijf in Dworp is terecht gekomen. Temidden van het weinig onderhouden plantsoen en het snoeihout, raakt dit standbeeld van "De Kajotter" stilaan volledig overwoekerd door klimop. De geringe belangstelling voor het onderhoud van dit standbeeld en de af en toe opduikende splintertjes in het streeknieuws over een nieuwe bestemming, laten het ergste vermoeden voor dit symbool uit staal en beton. Welk droevig lot wacht dit monument, dat ooit het zinnebeeld was van de wereldveroverende arbeidersjeugd.?

De Kajotter, symbool van de jonge arbeider

Wij schrijven Pasen 1935 als priester Jozef Cardijn, afkomstig uit Halle en later (1965) benoemd tot Kardinaal, in zijn welgekende pathetische stijl een oproep richt tot de 23.000 leden van de KAJ. Ter gelegenheid van het jubeljaar (de KAJ bestaat dan 10 jaar) zal op Hemelvaartdag de Kajotterscentrale geopend worden in de voormalige breigoedfabriek Patria, aan de Poincarélaan in Brussel. Met de opbrengst van de verkoop van kentekens van de Kajotterscentrale zal een monumentaal beeld opgericht worden boven op het gebouw.

Beeldhouwer Adhi Goethers uit Lokeren krijgt de opdracht een 6 meter hoog beeld te gieten in beton, kiezel en staaldraad. Het beeld van de jonge arbeider die zijn schild met beide armen in de hoogte steekt en met gespreide benen stevig boven het platform van de centrale staat, moet wilskracht en evenwicht uitstralen. Een toonbeeld van travaillistische expressieve kunst, triomfantelijk, veroverend en verheerlijkend. Een stijl die wij hier en daar nog herkennen in menig Oost-Europees land.

Bij de opening van de Kajotterscentrale, de Rerum Novarumviering op hemelvaartdag 1935, wordt eveneens het standbeeld onthuld. De bekende vlaamse componist Arthur Meulemans componeert voor de gelegenheid het lied "Hoog boven Brussel rijst de kajotter-reuzengestalte van staal en beton...", dat door menig jonge arbeider/ster uit volle borst wordt meegezongen.

De Kajotter verhuist naar Dworp

De tijd blijft niet stilstaan. Zoals menig Brusselaar kiest voor een huisje op de buiten, zal ook de Kajotter zijn stadsverblijf ruilen voor de rand. In december 1969 sluit de KAJ haar Kajotterscentrale aan de Poincarélaan. Het gebouw wordt verkocht aan de Christelijke Mutualiteit Sint Michielsbond, die er vanaf 1973 haar administratie zal onderbrengen. In het protocol van de verkoop wordt overeengekomen dat het beeld van de Kajotter overgebracht wordt naar het Kajottersdomein te Dworp.

In het dagblad "Het Volk" van 11 maart 1971 lezen wij : " Onwrikbaar bleef hij "De Kajotter " tot woensdagavond, met zijn schild in beide handen, hoog boven het hoofd, de Cardijnidealien verkondigen, zoals hij dat sedert 1935 had gedaan, boven het gewoel van een rumoerig-gistende hoofdstad. Gisteren echter, omstreeks 20 uur, moest hij op zijn beurt plaats maken voor de nieuwe eigenaar van de Centrale. De in cement gegoten Kajotter van 7 (6 !) meter hoog werd door de firma Wastiau (uit Huizingen) zeer voorzichtig en vakkundig van zijn voetstuk gelicht... In Dworp aangekomen werd hij in afwachting van zijn heroprichting voorzichtig neergelegd op de parkeerruimte voor het Kajottershuis.

"Mama, daar ligt een reus in 't Kajottersbos !"

Daar lag hij dan. Waren de stevige benen en de struise armen van de arbeidersjongen vermoeid geworden door het verkondigen van zijn idealen? In Dworp zou hij alvast temidden van het groen een rustkuur genieten. Een vol decennium lang bleef het beeld liggen op het gras en de kiezel. Menig bezoeker aan het Kajottershuis of misganger in de toenmalige kapel van het domein zag hem liggen. Spelende kinderen vertelden aan hun moeders: "Mama, daar ligt een reus in 't Kajottersbos".

8

De Kajotter van de Bruineput

Ter gelegenheid van een ontmoetingsdag van oud-kajotters in 1982 werd het beeld heropgericht aan de inkom van het domein. De gedenkplaat vermeldt: " Heropgericht op 14-11-1982 door de KAJ n.a.v. 100 jaar Jozef Cardijn " (Mgr. Cardijn werd op 13 november 1882 geboren te Schaarbeek; hij overleed in 1967).

Ook hier in Dworp wil het standbeeld getuigen van een halve eeuw ontvoogding van 'De arbeidersstand ', op de plaats waar de christelijke arbeidersbeweging door ontmoeting en vormingscursussen jonge mensen samenbracht. Talrijke sociale voormannen, politieke leiders, ministers, bisschoppen, schrijvers, ontwikkelingshulpers en syndicalisten hebben mekaar op deze plaats ontmoet. Ook buitenlanders uit alle windstreken weten door hun verblijf in dit domein de gemeente Beersel - en Dworp in het bijzonder - op de wereldkaart liggen.

Met het verdwijnen van het Kajottershuis heeft ovenschijn-

lijk ook de belangstelling voor het symbool en het monument opgehouden te bestaan. De gedenkplaat aan Jozef Cardijn is onleesbaar geworden tussen de struiken. En de reus, hij weent. Op een trieste regendag omzwachteld met klimop, draagt hij boven zijn hoofd nog steeds het blaas van een voorbij tijdperk, in zijn beide werkmanshanden.

Een bijeenkomst in 1965 van de Beerselse Mijolclub, waarvan Teirlinck voorzitter was. Van links naar rechts, staand: Marcel Poot, Gerard Walschap, Herman Teirlinck (86 jaar), Willem Pée, Ernest Claes, Graaf Willy Weemaes, Maurice Roelants, Adhi Goeters, Raymond Brulez, Reimond Herreman; zittend: Karel Leroux, Libera Carlier, Marc Galle, Eugène Clerckx en Marcel Coole (A.M.V.C.).

ADHEMAR (ADHI) GOETERS

Lokerse bedrijfsleider-kunstenaar:

Hij werd geboren te Lokeren op 10 juli 1912 als zoon van Petrus Goeters en Leonia Verstraeten. Hij was eerst handwever maar omwille van zijn aanleg voor kunst volgde hij vanaf 1928 lessen aan de Antwerpse academie in houtsnijderij en meubelmakerij. Het zette hem op het spoor van het beeldhouwen. Hij ontmoette Herman Teirlinck die hem aanzette in 1934 een opleiding te volgen aan de Nationale hogere School voor Bouw en Sierkunsten te Brussel. Hij zou vaak naar Beersel komen om er in de "Mijol Club" zijn vriendschap met Herman Teirlinck en Gerard Walschap te komen koesteren. Na de oorlog bouwde hij, samen met zijn echtgenote Simonna Vivier, een eenmanszaak, met een kleinschalige productie van handgeweven doeken, uit tot de NV Etabl. Goeters 'Ars et Labor', die met de modernste linnendruktechnieken de wereld zou oververen. Sociaalvoelend als hij was werd hij in 1970 voorzitter van voetbalclub Sporting Lokeren. Hij overleed te Aalst op 5 januari 1990. Op zijn overlijdensbericht stond, naast professionele verwijzingen, ook: "Lid M.C." (Tekst ons bereidwillig medegedeeld door de dienst Cultuur van de stad Lokeren).

Een kroniek van de Gemeente Alseberg (deel 2)

JAN BRASSINE

Jaar 1843

Wie dacht dat het geschil met de gemeente Hoeilaart betreffende het verblijf van Joséphine Moreau te Ter Kameren van de baan was, heeft het mis. Eind januari, begin februari begeeft secretaris Biot zich (was het te paard of per cabriolet ?) naar het bedelaarsgesticht om er J. Moreau te ontmoeten. Haar getuigenis is formeel: op de dag van St. Pieter 1835, zijnde de 29ste juni, is zij met haar echtgenoot in Hoeilaart gaan wonen en op dezelfde dag, vier jaar later, is haar man daar gestorven. Eén week later heeft zij de gemeente verlaten. Duidelijker kan het niet en Alseberg hoeft haar verblijfkosten dus niet te betalen. Dit komt goed uit, want de gemeente heeft geld nodig om het onderwijs een degelijke structuur te geven. Een paar keer (29-06 en 14-07) staat de benoeming van Jakobus Janssens als onderwijzer op de dagorde van de gemeenteraad. En op 10 augustus worden aan de overheid subsidies gevraagd om zijn wedde te kunnen betalen. De gemeente onderhandelt met de kerkfabriek over de aankoop van een grond in het dorpscentrum om er een jongensschool op te richten. En met de "Sœurs du Sacré Cœur de Marie" wordt overeengekomen dat zij voor de opvoeding van de meisjes zouden zorgen. Pastoor van Hoylant geeft ze de toelating zich in de Kapelaanhuizen te vestigen.

Het onderwijs is niet kosteloos. In een nota van 29 januari lezen we dat het aantal behoeftige kinderen die de school mogen bezoeken 31 bedraagt: 19 jongens en 12 meisjes.

Af en toe treedt de ambtenaar ter secretarie in contact met de legerleiding. Op 12 januari krijgt soldaat Jean-Baptiste Vandergucht van de lichte 40 het recht zijn ontslag uit de dienst te vragen, daar zijn vader overleden is (wet van 8 januari 1817).

Op 28 maart wordt aan de raad van het 12de linieregiment te Doornik een document gevraagd betreffende de vervanging van François Deneyer door soldaat Vander Linden.

En op 30 november laat men aan de arrondissementscommissaris weten dat Alseberg jaarlijks drie soldaten levert in de plaats van twee. Rekening houdend met het aantal inwoners is dat één te veel en "les habitants s' en plaignent amèrement." !

Af en toe doet de secretaris dienst als een soort van gerecht dat probeert vrede te brengen onder de bewoners. Er bestaat een geschil betreffende de eigendomsrechten van een perceeltje grond, deel van een erfenis. Twee partijen maken aanspraak op vier bomen die op de

¹ Zie nummer 13, pagina 8. van "En het dorp zal duren": Een kroniek van de gemeente Alseberg deel 1 van Jan Brassine.

grens tussen hun eigendommen staan. Een beekje krijgt een andere loop en zorgt plots voor wateroverlast bij de bureu. En op 7 december neemt André Brassart een hoop grond weg die toebehoort aan Jean-Baptiste van Rossem.

Gelukkig heeft J.J. Biot vroeger gewerkt bij een notaris en kent dus het klappen van de zweep!

Iets van heel andere aard is het geval van juffrouw Elisabeth Dewinkeleer. Op 9 februari richt secretaris Biot een schrijven aan de directeur van het Sint-Pietersziekenhuis te Brussel om hem te melden dat E. Dewinkeleer voor de vijfde maal zwanger is. Hij verzoekt hem haar niet meer te aanvaarden, als ze zich eerstdaags voor de vijfde keer zal aanbieden om er haar kind ter wereld te brengen, "Une conduite aussi déréglée ne mérite pas d'égards" schrijft hij. Bovendien woont de dame in bij haar vader, waar ze haar kind kan laten geboren worden, het kan behouden en zelf opvoeden! Telkens als ze naar het Brusselse ziekenhuis gaat, kost dat de gemeente een flinke duit!

En nu de rubriek "diefstallen". Op 16 februari heeft Jean-Baptiste Vandergucht planken gestolen. Op 27 en 28 maart hakt Joseph Hulot bomen om, die hem niet toebehoren.

Op 20 april vernielen Guillaume Hellinckx, zijn vrouw, hun dochter en hun zoon de oogst van Henri Buelinckx.

Door onbekenden wordt op 8 juni bij de echtgenoten Servais ingebroken. En op 17 augustus gebeurt hetzelfde bij Sébastien Vandergucht. Hier is men de boosdoeners op het spoor!

De daders van een delict in het Grootbos op 30 november zijn geen onbekenden. Men heeft ze in de woning van ene Swalus zien binnengaan. Ze zijn daar één uur gebleven. Swalus wordt aan de tand gevoeld, maar beweert dat hij ze enkel van gezicht kent.

Welke personen en instellingen vindt men niet in Alseberg?

Hier zijn:

- geen honderdjarigen
- geen geneesheren
- geen dierenartsen ("artistes vétérinaires")
- geen armendokters, -chirurgen en -verloskundigen Wel wordt er overwogen de heer Tongre in die functie te benoemen.
- geen blinden, noch doofstommen
- geen wevers, noch spinsters
- geen inwoners die verlies leden onder de revolutie van 1830
- geen kammen-, noch platenfabrieken

Namen van personen die in de brieven voorkomen maar niet in de bijdrage:

Jean-Baptiste Wouters
Petroons

Léopold Pottier
Jeanne Demunter

Elisabeth Walkiers
Elisabeth Leemans
J. Boon
Rommel
Jean-Baptiste
Roussel Annendijck
André Crassaert
Jean-Baptiste Janssens
Henrion

Sebastien Buelinckx
Heymans
Jeanne Dekuyper
Egide Deneyer
Henri Petroons
Henri Vandenberg
Petronelle Mosselmans
Vincent Van Tisseghem
Vanvolxem

Prenten van Onze-Lieve-Vrouw van Alseberg en van Ittre

MICHEL VASTIAU

Enkele jaren geleden heb ik een aflevering van het tijdschrift "Entre Senne et Soignes" ¹ gekocht omdat de afbeelding van een kopergravure op de omslagbladzijde veel overeenkomsten vertoont met een voorstelling van O.-L.-Vrouw van Alseberg naar A. SALLARTS.

In het tijdschrift Senne et Soignes wordt Onze-Lieve-Vrouw van Ittre afgebeeld, die tot in 1336 te Bois-Seigneur-Isaac, een plaats onder Ittre, vereerd werd en dan "voorlopig" in de Sint-Remigiuskerk van Ittre ondergebracht, waar ze nog altijd aanwezig is.

Van de gravure van O.-L.-Vrouw van Alseberg bestaan zeker twee voorstellingen: één werd afgedrukt in Sanderus' Chorographia Sacra Brabantiae² en een andere werd op een los vel, misschien als bedevaartprent, zeker als herdenkingsplaat, verspreid.

ALSEMBERG EN ITTRE (BOIS-SEIGNEUR-ISAAC).

Heel wat raakpunten bestaan tussen Alseberg en Ittre. Eerst en vooral de Mariaverering en het Mariabeeld zelf. De twee beelden dateren uit de 13e eeuw (Alseberg ± 1200 en Bois-Seigneur-Isaac/Ittre ± 1265). Het zijn beelden van het type "sedes sapientiae", die verminkt werden om er staande madonna's van te maken en vooral om ze op Spaanse wijze te kunnen aankleden. Beide beelden werden gerestaureerd en kregen hun oude uitzicht van "sedes sapientiae" terug, Ittre in 1889 en Alseberg in 1891.

Volgens legenden zouden de twee bidplaatsen votiefkerken zijn. De belofte een kerk of kapel te bouwen zou voor beide onder gelijkaardige omstandigheden afgelegd zijn, nl. in gevangenschap bij de "Saracenen". Voor Bois-Seigneur-Isaac door de lokale heer Isaac en zijn zoon Arthur, en voor Alseberg door hertog Jan III van Brabant.

Een andere schakel tussen Alseberg en Ittre was aartshertog Leopold-Willem. Alseberg kende hij zeer waarschijnlijk omdat aan het hof te Brussel de traditie bestond op bedevaart te gaan naar Alseberg.

Met Ittre had Aartshertog Leopold-Willem, buiten zijn mariale devotie,

nog een andere band:

tijdens de veldslag van Lens in 1648 gaf Philippe-Ignace de Riffart, kapitein in een cavalerieregiment en zoon van de heer van Ittre, hem zijn paard en redde misschien wel zijn leven of belette zijn gevangenneming. De gouverneur-generaal kwam in 1647 persoonlijk op bedevaart naar Alsemberg. In Ittre liet hij in 1654 de bisschop van Leper in zijn plaats een novenee volbrengen.

De Magistraat van Brussel offerde in perioden van grote nood, zoals tijdens de pestepidemie van 1668, een grote kaars aan O.-L.-Vrouw van Ittre.

Dezelfde Magistraat deed ook een beroep op de bescherming van O.-L.-Vrouw van Alsemberg.

Een andere link vormen de bedevaarten van inwoners van Alsemberg naar Bois-Seigneur-Isaac ("Opjeneurezeik") en van inwoners van Ittre naar Alsemberg.

De Priorij van Zevenborren vormt een andere schakel. De betrekkingen met Alsemberg zijn goed gekend. De priorij leverde meermaals een "deservitor" aan Alsemberg tijdens periodes dat er geen pastoor was of om de pastoor van Alsemberg te helpen bij grote toeloop van bedevaarders.

Op 22.9.1413 schonk Arnould DONNAIN, pastoor van Haut-Ittre de kapel en het klooster van Bois-Seigneur-Isaac aan de Priorij van Zevenborren.

PRENTEN VAN O.L.VROUW VAN ALSEMBERG.

De voorstellingen op de twee prenten komen in grote mate overeen maar met toch enkele opmerkelijke verschillen.

Op de voorgrond (heraldisch) rechts, troont op een rechthoekige sokkel in een soort nis of grot, gevormd door gedrapeerde stof, het gekroonde Mariabeeld met in haar rechterhand een scepter en op haar linkerarm het gekroonde Jezuskind dat een met een kruis overtopte wereldbol vasthoudt.

Maria is op Spaanse wijze gekleed met een kleed dat van haar hals tot op haar voeten reikt. Het kleed is bedekt met geborduurde motieven en het heeft een zoom met het opschrift "Ave Maris stella".

Links vooraan knielt gouverneur-generaal Leopold-Willem op een wel zeer dik kussen. Hij wordt blootshoofds afgebeeld met halfharnas of kuras, waarover een sjerp van zijn rechterschouder naar zijn linkerheup gaat en een ridderkruis rond de hals. Hij draagt knielaarzen en sporen. Zijn commandostaf ligt naast hem. Een geknielde page houdt zijn schild en zijn helm vast.

Achter de gouverneur-generaal staat een aantal mannen met gevouwen

(1) Nummer VIII-1971, 3e année van *Entre Senne et Soignies*, Art - Histoire - Folklore - Tourisme. Revue trimestrielle publiée par la Société d'histoire et de folklore d'Ittre et environs. Die "environs" worden nader bepaald: Alsemberg - Beersel - Bois-Seigneur-Isaac - Bornival - Braine-l'Alleud - Braine-le-Château -.....
(2) Antonius SANDERUS. *Chorographia Sacra Brabantiae, sive celebrium aliquot in ea provincia abbatiarum, coenobiorum, monasteriorum... Bruxellae, 1658-1660.*

handen. Achter deze menigte hangen tien schilderijen, die nu nog altijd in de sacristie bewaard worden. Chronologisch begint de reeks schilderijen met hertogin Sofia en eindigt met aartshertogin Isabella.

LOSBLADIGE PRENT.

*Imago miraculosa B. MARIÆ Virginis Alsebergæ
a quatuor iam sæculis culta
Serenissimo Leopoldo Guilielmo Archiduci Austriæ Belgi et Burgund. Gubern. etc qui eandem
more maiorum suorum visitant. dedicata Anno 1655.*

Afmetingen van de voorstelling zonder onderschrift: 255 x 393 mm en met onderschrift: 283 x 444 mm.

Afdruk op papier zonder watermerk.

Gegraveerd onderschrift: Imago miraculosa B. MARIÆ Virginis Alsebergæ / a quatuor iam sæculis culta / serenissimo Leopoldo Archiduci Austriæ Belgi et Burgund. Gubern. Etc qui eandem / more mai-

orum suorum visitant dedicata. Anno 1655.

Ziehier een poging tot vertaling: Miraculeus beeld van de H. Maagd Maria van Alseberg dat al vier eeuwen vereerd wordt. Aan de Doorluchtigste Leopold, Aartshertog van Oostenrijk, Gouverneur van België en Boergondië enz., opgedragen en aan hen die haar op de dezelfde wijze als hun heren (of voorouders) bezoeken anno 1655.

PRENT IN SANDERUS' CHOROGRAPHIA SACRA BRABANTIAE.

Afmetingen van de voorstelling zonder onderschrift: 153 x 211 mm.

Afdruk op papier zonder watermerk.

Gegraveerd onderschrift: IMAGO MIRACVLOSA B. MARIÆ VIRGINIS ALSEMBERG.

Miraculeus beeld van de H. Maagd Maria van Alseberg.

Gesigneerd: rechts onderaan A. Sallarts pinxit et links onderaan P. Dannoot sculpsit.

Dat betekent dus dat Peter Dannoot, graveur; gewerkt heeft naar een schilderij van Antoon Sallarts.

Datum van uitgifte in het werk van Sanderus : 1659.

De prenten zijn uitgevoerd als ets, bijgewerkt met burijngravure.

Enkele problemen in verband met de prenten.

De twee prenten zijn gedrukt met twee verschillende koperplaten en niet met een originele plaat die later uitgediept of geretoucheerd werd. Vooral de verschillende afmetingen van de prenten, meer dan 100 mm, zowel in de lengte als in de breedte, sluiten het bijwerken en hersnijden van een bestaande plaat uit.

De datum 1655 en niet 1647³, datum van de bedevaart van de "gouverneur-generaal" naar Alsemberg, wordt hier dus als belangrijk beschouwd. Waarom?

AARTSHERTOG LEOPOLD-WILLEM.

Aartshertog Leopold-Willem, bisschop van Passau en Straatsburg, broer van keizer Ferdinand III was eigenlijk maar een interim gouverneur-generaal, aanwezig te Brussel van 11.4.1647 tot mei 1656.

In mei 1656 vertrok hij naar Duitsland bij de aankomst van Don Juan, de natuurlijke zoon van koning Filips IV van Spanje, en ware gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden.

Op 20.12.1643 was Don Juan van Oostenrijk, groot-prior van Castilië, benoemd tot gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden en opnieuw benoemd op 25.4.1644.

In feite werd het burgerlijke gezag uitgeoefend door Manuel, Markies van Castel-Rodrigo vanaf september 1644 en het militaire gezag door Ottavio Piccolomini, hertog van Amalfi, van mei 1644 tot eind februari 1658.

ANTOON SALLARTS⁴

De naam van de kunstenaar wordt op veel manieren geschreven, Sallaert, Sallaerts, Sallart, Sallarts, enz.

(3) Jan BOLS. *De Kerk van Alsemberg en haar Mirakuleus beeld van O.L.Vrouw*, Leuven, 1910., p. 89.

(4) Henri HYMANS. *Sallaert, Antoine in Biographie nationale*, tome XXI, 1911-1913, col. 221-225.

Véronique LE MAYEUR de HERPRES. *Contribution à l'étude de l'œuvre d'Antoine Sallaert. Mémoire de Licence*. ULB, 1985.

Ilse DONCKERWOLCKE. *De legende van Onze-Lieve-Vrouw van Alsemberg: een kritisch onderzoek van een zeventiende-eeuwse schilderijencyclus uitgevoerd door Antoon Sallaert (1580-85 - 1650)*. KUL Departement archeologie, kunstwetenschap en musicologie, Leuven, 1997.

Marie VAN DER VENNET. *Le peintre bruxellois Antoine Sallaert in Bulletin des Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique*, 1974-1980, n° 1-3, pp. 171-198.

Marie VAN DER VENNET. *Un portrait de famille d'Antoine Sallaert à la Pinacothèque de Munich in Bulletin des Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique*, 1960, pp. 183-191.

Philippe d'ARSCHOT. *Tableaux peu connus conservés en Brabant. Antoine Sallarts*, in *Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art*, 1944, n° 3-4, pp. 148-163.

Jacques FOUCCART. *Alexandre et Diogène, une grisaille d'Antoine Sallaert*, in *Bulletin des Amis du Musée de Rennes*, 1980, n° 4, pp. 8-16.

Hijzelf ondertekende kwijtingen met de naam Sallarts.

Leden van de familie Sallarts bekleedden schepenambten in Brussel en in Mechelen, het baljuwambt in Eeklo, Kaprijke en Lembeke, Dendermonde en Gent.

De Bourgondische hertogen verleenden aan die familie functies aan hun hof, waaronder dat van valkenier.

In het gildenwezen bekleedden leden van de familie Sallarts bestuursposten, onder andere deken van de Gilde van de "drapeniers" van Brussel in 1483.

Jan Sallarts, zoon van Antoon, werd enkele malen deken van de schildersgilde van Brussel.

Antoon Sallarts woonde op Nieuwland, niet noodzakelijk in de Sallaertstraat die naar hem genoemd werd, maar wel in de omgeving, in de parochie van de Kapellekerk, waar zijn dochter Maria in 1606 gedoopt werd.

De juiste datum van zijn geboorte is niet gekend maar het moet rond 1580 geweest zijn. Hij is overleden in 1650 en op 16.7.1650 in de Kapellekerk begraven.

De carrière van Sallarts is niet helemaal te volgen.

Hij was zeker leerling van de Brusselse schilder Michel de Bordeaux in 1606 en hij werd meester op 20.8.1613. Op zijn beurt vormde hij andere schilders, onder wie zijn broer Melchior en zijn eigen zoon Jan.

Of hij ooit leerling geweest is van P.P. Rubens staat niet vast, hoewel zijn naam voorkomt in een lijst met leerlingen van Rubens.

Misschien was hij wel occasioneel medewerker van P.P. Rubens en A. Van Dijck.

Sallarts was een Brusselse landschapschilder, portretschilder, houtsnijder en medeontwerper van kartons voor wandtapijten. Deze laatste anonieme activiteit schijnt zeer belangrijk geweest te zijn.

Uit archiefstukken van de Rekenkamer⁵ is duidelijk dat hij in 1624-1625, 1630 en 1631 voor het hof te Brussel werkte, maar daaruit besluiten dat hij hofschilder was van de aartshertogen is toch te ver gaan.

Sallarts gebruikte vooral voor houtsneden het monogram A.S.A.S of AS, maar niet alle houtsneden die dit monogram dragen zijn van de hand van de meester aangezien hij heel wat leerlingen te werk stelde.

De naam Sallarts roept de herinnering op aan schilderijen van feestelijkheden: de Maagdenprocessie van O.-L.-Vrouw-ten-Zavel, Aartshertogin Isabella op het schuttersfeest, maar die werken worden hem slechts toegeschreven.

Hij heeft ongetwijfeld veel religieuze voorstellingen geborsteld: voor de Jezuïeten van Brussel, Gent en Antwerpen, de Rijke Klaren van Brussel, de Karthuizers van Gent, de Dominicanen van Antwerpen, enz.

In kerken hangen of hingen zijn werken: Relegem, Kapellekerk en Alseberg.

Schilderijen van Sallarts zijn te zien in musea te Antwerpen, Brussel, Madrid en Turijn maar vooral in de kerk van Alseberg.

Constant Theys⁶ heeft in de archieven ontdekt dat A. Sallarts (of zijn atelier) de schilder is van waarschijnlijk 10 van de 11 schilderijen die de geschiedenis van de kerk van Alseberg uitbeelden. Drie schilderijen zijn authentiek. De rest zijn kopieën. In de sacristie zijn 9 portretten van zijn hand bewaard.

Van de grote productie is zeer weinig overgebleven en een gedeelte ervan is waarschijnlijk toegeschreven aan meer bekende schilders zoals Van Dijck of zelfs Rubens.

WAARDERING

Sallarts past volkomen in de eerste helft van de 17de eeuw en in de contrareformatie, door de stijl, het behandelen van de kledij, het gebruik van kleuren en door de religieuze onderwerpen.

De verschillende geraadpleegde auteurs, van wie de werken in de bibliografie opgesomd worden, zijn het meestal eens over volgend kenmerk van het oeuvre van Sallarts:

het kan en is verward geworden en zelfs opzettelijk verward, om financiële redenen, met dat van Rubens, Van Dijck, Jan Francken.

Dat bewijst in ieder geval dat hij technisch zijn kunst perfect beheerste. Is het een teken van gebrek aan eigen stijl dat hij die bekende schilders navolgde of heeft hij bewust gekozen hen na te bootsen, omdat zij zeer gegeerd waren en omdat hij er financieel voordeel bij had?

Het is natuurlijk zeer moeilijk een oordeel te vellen over Sallarts op grond van de weinig overgebleven schilderijen die onbetwistbaar van zijn hand zijn.

M. Van der Vennet schreef: "De tous les peintres du XVIIe siècle, Antoine Sallaert est peut-être le plus insaisissable"⁷.

Het werk van Sallarts werd door zijn tijdsgenoten gewaardeerd zoals duidelijk blijkt uit de overvloedige bestellingen.

SALLARTS EN AARTSHERTOG LEOPOLD-WILLEM.

Uit archiefstukken weten wij dat Sallarts voor de aartshertogen Albrecht en Isabella werkte.

(5) ARA. Rekenkamer n° 27512, folio 31v° en 61.

(6) Constant THEYS. *Geschiedenis van Alseberg*

Na hun overlijden heeft hij waarschijnlijk goede betrekkingen met het hof onderhouden.

Sallarts heeft een allegorie ter ere van Aartshertog Leopold-Willem geschilderd. Een plaat naar dit schilderij werd door Lommelin gegraveerd.

De hier besproken prent is volgens het opschrift op de plaat gegraveerd naar een schilderij van Sallart, maar dan een ander schilderij.

PIETER DANNOOT.

Pieter DANNOOT (circa 1644-1702), soms Filips genoemd was een tijdgenoot van Rubens en Sallarts. Van zijn minder bekend werk schijnt een reeks religieuze prenten in burijngravure - naar Sallarts - het hoofdbestanddeel te vormen.

Verder wordt steeds de titelbladzijde van Christyns "Jurisprudentia heroica" geciteerd, gegraveerd naar een tekening van Erasmus Quellin.

Hij is duidelijk niet van hetzelfde gehalte als de Galles, Fruytiers, Van Merlen, Huberti, Cabbay, De Bondt en andere, vooral Antwerpse, grootmeesters.

VERSCHILLEN TUSSEN BEIDE PRENTEN.

De twee etsen, bijgewerkt met burijngravure vertonen volgende verschillen:

- de onderschriften;
- de afmetingen van de gravure;
- de onderschriften bij de portretten in de achtergrond staan soms op twee regels (los vel) en op één regel in de gravure in het werk van Sanderus;
- veel gezichten verschillen;
- talloze andere details verschillen: de sjerp over het kuras van Aartshertog Leopold-Willem,
- het borduursel op het kledingstuk van het Mariabeeld.....

GRAVURE VAN O.-L.-VROUW VAN ITTRE

O.-L.-Vrouw Troosteres der Bedrukten zou reeds in de XIde eeuw vereerd geweest zijn in een boomkapelletje in het lindebos dat aangeplant werd door de lokale dorpsheer Isaac. Vandaar de naam Bois-Seigneur-Isaac die het bos draagt. In 1336 werd het Mariabeeldje overgebracht naar de parochiekerk van Ittre.

De overeenkomst met de gravure van O.-L.-Vrouw van Alseberg is onmiddellijk duidelijk.

Dezelfde voorstelling van de gekroonde Maria en het Jezuskind in een nis

(7) Marie VAN DERVENNET. *Le peintre bruxellois Antoine Sallaert in Bulletin des Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique, 1974-1980, n° 1-3, p. 185.*

en op een sokkel.

Florent de Riffart, heer van Ittre en zijn vrouw Jacqueline d'Yve geknielend voor het beeld.

In de achtergrond een aantal personages, de Sint-Remigiuskerk van Ittre, de Sint-Hubertus-kapel en het kasteel.

Rechts vooraan een geknielde page die het wapenschild van Florent van Ittre vasthoudt.

De heer van Ittre wordt afgebeeld met kuras, sjerp en zwaard in dezelfde houding en op dezelfde plaats als aartshertog Leopold-Willem.

De tekst op de sokkel luidt SALVE INFIRMORUM [en veronderstelt een betekenis te geven aan die twee woorden: SALUS], dus een van de traditionele titels van Onze-Lieve-Vrouw: Gegroet, Behoudenis der Kranken, zoals te Kortenberg.

Onder de prent werd op drie regels volgend opschrift aangebracht:

NOSTRE DAME D'ITTRE

Miraculeuse dès l'an 1090 et Spécialement pour ceux qui sont travailliez de la Rupture, Pierre, Gravelle, et d'autres semblables infirmitéz.

Links onderaan: Théod. Van Kessel fecit / in aqua forte

THEODOOR VAN KESSEL

Over deze kunstenaar is ook maar weinig bekend.

Waarschijnlijk werd hij rond 1620 in Holland geboren. Hij week in 1652 uit naar Antwerpen en stierf na 1660⁸.

Een reeks van 6 veldslagen van aartshertog Leopold-Willem gegraveerd in 1654 schijnt zijn voornaamste geïdentificeerd werk te zijn. Meestal graveerde hij naar de bekendste Antwerpse schilders, onder wie Rubens en Van Dijck.

FLORENT DE RIFFLART.

Florent de RIFFLART, heer van Ittre, Thibermont, Sart, Tongres-Saint-Martin.

Hij was cavaleriekapitein en bekwam van koning Filips IV van Spanje op 8.1.1652 een patentbrief waardoor de heerlijkheid Ittre verheven werd tot baronie.

Hij verving in zijn familiewapen de roos door een leeuw (= oude wapen van Ittre).

Oud wapen:

In sinopel een zilveren roos met het schildhoofd van hetzelfde beladen met drie arenden van sabel.

Nieuw wapen:

In sinopel een zilveren leeuw, genageld, getongd en gekroond van goud met een schildhoofd van zilver beladen met drie arenden van sabel.

Hij liet in 1632 het kasteel van Ittre, dat in 1579 door de protestanten verwoest was, herbouwen.

Hij huwde driemaal: eerst met Ursule de Hamal, dan met Jeanne de Bertholf en tenslotte in 1642 met Jacqueline-Ernest d'Yve.

Hij stierf te Ittre en werd er begraven op 27.1.1657.

Bovenstaande gegevens zijn belangrijk voor het dateren van de prent.

VERGELIJKING VAN DE PRENTEN.

De prent van Ittre dateert uit de tijd van Florent d'Ittre, omdat er het gewijzigde wapen van Riffart -met de leeuw in plaats van de roos- in voorkomt, overtopt met een baronnenbaret en het is bovendien gedeeld met het wapen van zijn derde vrouw Jacqueline d'Yve.

Eigenlijk wordt een doorsneden wapen Riffart afgebeeld in plaats van een wapen met een schildhoofd.

De prent dateert dus na 1652 (verheffing tot baronie) en waarschijnlijk voor de dood van Florent Riffart in januari 1657.

De eerste vermelding van deze prent schijnt te dateren uit 1952 .

(8) THIEME-BECKER. *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Zwanzigster Band, Leipzig, VEB E.A. Seemann Verlag, 1927.*

De prenten van Alseberg kunnen nauwkeuriger gedateerd worden, nl. 1655 voor de losse prent en 1659 of iets vroeger voor de prent afgedrukt in de eerste uitgave van Sanderus' *Chorographia Sacra Brabantiae*.

CHRONOLOGIE

Sallarts is op 16.7.1650 begraven volgens het begrafenisregister van de Kapellekerk.

De eerste anonieme plaat voor Alseberg werd vijf jaar na zijn dood uitgegeven in 1655.

De gesigioneerde prent voor Alseberg werd zeer waarschijnlijk tussen 1656 en 1659 geëst. De terminus post quem wordt bepaald door het ontbreken van de titulatuur van de aartshertog, dus na zijn vervanging in mei 1656 als gouverneur-generaal door Don Juan.

De terminus ante quem is natuurlijk het verschijnen van het werk van Sanderus.

Het verscheen tussen 1658-1660 in afleveringen bij verschillende drukkers en uitgevers.

Waarschijnlijk ontstond deze prent nog tijdens de ambtsperiode van de aartshertog en werd slechts de gegraveerde tekst onder de afbeelding, na zijn vertrek uit Brussel als gouverneur-generaal, geschraapt en vervangen door de laconieke mededeling "Imago miraculosa B. Mariæ virginis Alseberg" voor de publicatie in de *Chorographia sacra Brabantiae*.

Het heeft geen zin te veronderstellen dat in 1658/1659, twee à drie jaar na het vertrek van Leopold-Willem als gouverneur-generaal, nog iemand een bestelling plaatste om hem af te beelden samen met het O.-L.-Vrouwbeeld van Alseberg.

Sanderus zal tijdens het voorbereidende werk en het verzamelen van iconologisch materiaal voor zijn *Chorographia sacra Brabantiae* gebruik hebben willen maken van een up-to-date plaat met de hoogste gezagvoerder van het land geknipt voor O.-L.-Vrouw van Alseberg.

Na het vertrek van Leopold-Willem, zal tijdsgebrek om een andere plaat te vinden of te laten vervaardigen wel de reden geweest zijn waarom een illustere onbekende, in groot ornaat, afgebeeld wordt met O.-L.-Vrouw van Alseberg.

Dat houdt in dat op zeer korte termijn, op twee of drie jaar tijd, de twee platen met O.-L.-Vrouw van Alseberg met Leopold-Willem geëst werden.

De prent van Th. Van Kessel verscheen tussen 1652 en 1659 en kan dus zowel het voorbeeld als de navolging geweest zijn van de prent voor Alseberg.

Bij gebrek aan nauwkeurige chronologische gegevens uit rekeningen of andere archivalia kunnen enkele punten [nog] niet opgehelderd worden:

- welke plaat, tekening of schilderij diende tot voorbeeld van de andere?
- waarom verschenen op zeer korte tijd twee platen voor Alseberg?
- bestaat het originele schilderij van Sallarts nog?

BESLUIT.

Veel vragen in verband met de drie prenten blijven onbeantwoord.

Dat is niet verwonderlijk voor prenten en vooral devotieprentjes. De studie van devotieprentjes is boeiend, omdat die prentjes soms momentopnamen zijn van een oudere toestand van een beeld of van een verdwenen beeld.

Op devotieprentjes komen naast de afbeelding van een heilige dikwijls afbeeldingen voor van gebouwen, altaren, monstransen, personen in eigentijdse klederdracht, wapenschilden, dieren, opschriften in verschillende talen, enz.

Zoals voor bedevaartvaantjes werden houtsneden en koperplaten voor verschillende plaatsen gebruikt, waardoor een correcte lokalisatie niet altijd mogelijk is. De juiste datering van een devotieprentje is zeer moeilijk omdat een houtblok, koperplaat, steen of cliché een aantal keren afgedrukt werden.

De naam van prentsnijders, drukkers, uitgevers en oplagen komen maar sporadisch voor in de archieven of op de prentjes zelf.

Dit artikel geeft een idee van de problemen en moeilijkheden die nog blijven bestaan voor lokaliseerbare, min of meer nauwkeurig dateerbare en toeschrijfbare prenten.

(6) Gustave PELGRIMS. *Histoire de la commune d'Iltre, 1952, plaat buiten tekst.*

De pachthoven van het klooster Der Urbanisten te Brussel Het Hof Ten Blooten te Huizingen-Buizingen

Bewerkt door Raf Meurisse

Dit was het enige hof van het voormalige klooster der Urbanisten (Rijke Klaren), dat met het aanleggen van de spoorweg is verdwenen. Het was gelegen in de uiterste hoek van een naakte vlakte - een zeer oude bosontginning - die zich in het Zuiden van Huizingen uitstrekt. (Blote vlakte = zonder dek of bedekking); was omsloten van bossen; deze laatste waren de overblijfselen van het oerwoud dat vroeger, heel de rechter Zennekant, van het Zoniënwood tot aan het Halderbos bedekte. Het was deze vlakte die de naam aan het vorige hof gaf. De straat die voorbij het hof liep heette Bosstraat.

Een oud geslacht, dat in de XVe eeuw te Eizingen bestond, werd naar dit oude hof genoemd, namelijk: "van den Blooten".

(Eizingen is een verdwenen parochie, waarvan het grondgebied thans bij Buizingen gevoegd is.

De oudste gekende pachter is Peeter van den Broeck, geheten Broekman. Hij was getrouwd met Joanna de Beckere, (dochter van Jacob). Hij was pachter op het einde van de 16^e eeuw, in die jaren heerste er op het platteland de meest hopeloze desolatie die de boerenstand ooit heeft gekend. Ook Hof Ten Blooten lag er verwoest bij en was vogelweide. De rentmeester van het Klooster schreef in 1595: "*Alsoo ten tijde van de voirdeden inlandsche oirlogen ende troubelen, soe bij de soldaten tot halle als doen in garnisoen gelegen hebbende als andere alle huysingen schuuren, stallen van den pachthoeve teenemael afgebroken ende geruyneert syn, ende dattet den pachter nyet meer, noch langer mogelyk es de landen kunnen labeuren, messen en de besayen, en vele min de granen tassen sonder te hebben eenich zedelycq gerieff van huis, mits ontrint de plaetse daereertijts thoff te staen plach geen ander huysen en synde staende ...*" beloofde het Klooster tenminste te zorgen voor een schuur en er ergens een aan te kopen. De pachter zou kosteloos de materialen vervoeren ...². De kloosters beschikten in die tijden over weinig kapitaal en het was pas in het begin van de jaren zestienhonderd dat het klooster het bouwen van een nieuwe schuur liet aanbesteden. De Braekman's waren de slechte jaren moeilijk te boven gekomen; in 1629 werden de beesten en het gereedschap van de weduwe Peeter Braekman verkocht om de achters-tallige plichten te vereffenen³.

De verkochte inboedel bestond uit "een botercuype, een ploeglijn⁴, een eghaeck, een eeghde met ene swenghel, een roscam, een ploegh met ijs-

ers en vier merriën". Maar Ten Blooten bleef een hof met "quade fortunen". De pachter die het hof intussen gehuurd had, Adriaen van Ghete, deed in 1629 al afstand van zijn pacht "mits diverse quade fortunen en afstervingen van beesten", en dit ten voordele van Peeter Pauwels getrouwd met Magdalena van Eesterdaele. Hij overleed in 1635, en het hof werd "aenveyrtd" door Joos van Stalle en Cathelyne Raes.

Dat aanvaarden laat veronderstellen dat er weinig liefhebbers waren voor het hof. De pachter nam het hof voor negen jaar "te weten tierste jaer te labeuren ter helftwinninghe mits de desolatie van de landen deur de Traecheyt van de overleden pachter". Als de eigenaar in die tijden op een groot hof, voor de helftwinning liet boeren dan was dat altijd omdat de aankomende op het hof geen mest noch stroo, en evenmin zaaigraan aangetroffen had⁵. Daarenboven mocht hij niet al het land van de hoeve bewerken. Onder andere huurden Merten Clerens "moildere te Sollenberg" en een Jan de Leener, verschillende bunders uit het gewin van het hof. Nog een bewijs dat het hof zeer vervallen was.

Gilles Pauwels, de opvolger van Van Stalle, die met zijn weduwe huwde, schijnt op het hof betere tijden te hebben beleefd. Hij komt in 1643 op het hof en is er nog in 1667. Hij was zelfs schepen van Eizingen en schonk een rente aan de kerk aldaar⁶.

De volgende gekende pachters zijn Jacobus Dammans (1681) Nicolaes de Proost en Cathelijne van Diest, (1719, 1728), Peeter Gerrebos (1741, 1752), Henricus Gerrebos (1754), Peeter Day (1781). Deze familie bleef op het hof tot in de loop van de 19^e eeuw.

Het hof was in 1781 41 bunder groot. De pachter betaalde een geldpacht van 750 gulden, met daarbij 100 pond "welgeconditioneerde" boter. Later wordt dit allemaal samengebracht tot een geldpacht van 800 gulden, en twee pakken appelen. Verder wogen op het hof volgende "kommeren" (verbintenissen): twee sister⁷ rogge aan de huisarmen van Halle, een sister aan de kerk en de huisarmen van Dworp, 13 penningen lovens⁸ aan de kerk van Eizingen aan de heer van Huizingen 2 kapuinen⁹ en 39 schellingen, en aan het kapittel van Kamerijk 4 ganzen en 4 kapuinen.

Voor de gebouwen gold de regel die bijna algemeen was toen de hoevegebouwen nog uit hout, leem en stro waren: zij werden geschat bij den aanvang van de pacht en op het einde. Werden deze in slechtere toestand bevonden dan moest de pachter een vergoeding betalen. Deze regel verviel in 1779, toen de gebouwen van het hof in steen werden opgetrokken. Het is dank zij dit stenen bouwwerk dat het hof niet verdwenen is in de 19^e eeuw, zoals dat wel het geval was voor de andere pachthoven van het klooster.

(1) Uit A.S.B. XXVe Jg. Nr 8.

(2) A. bundel 13223

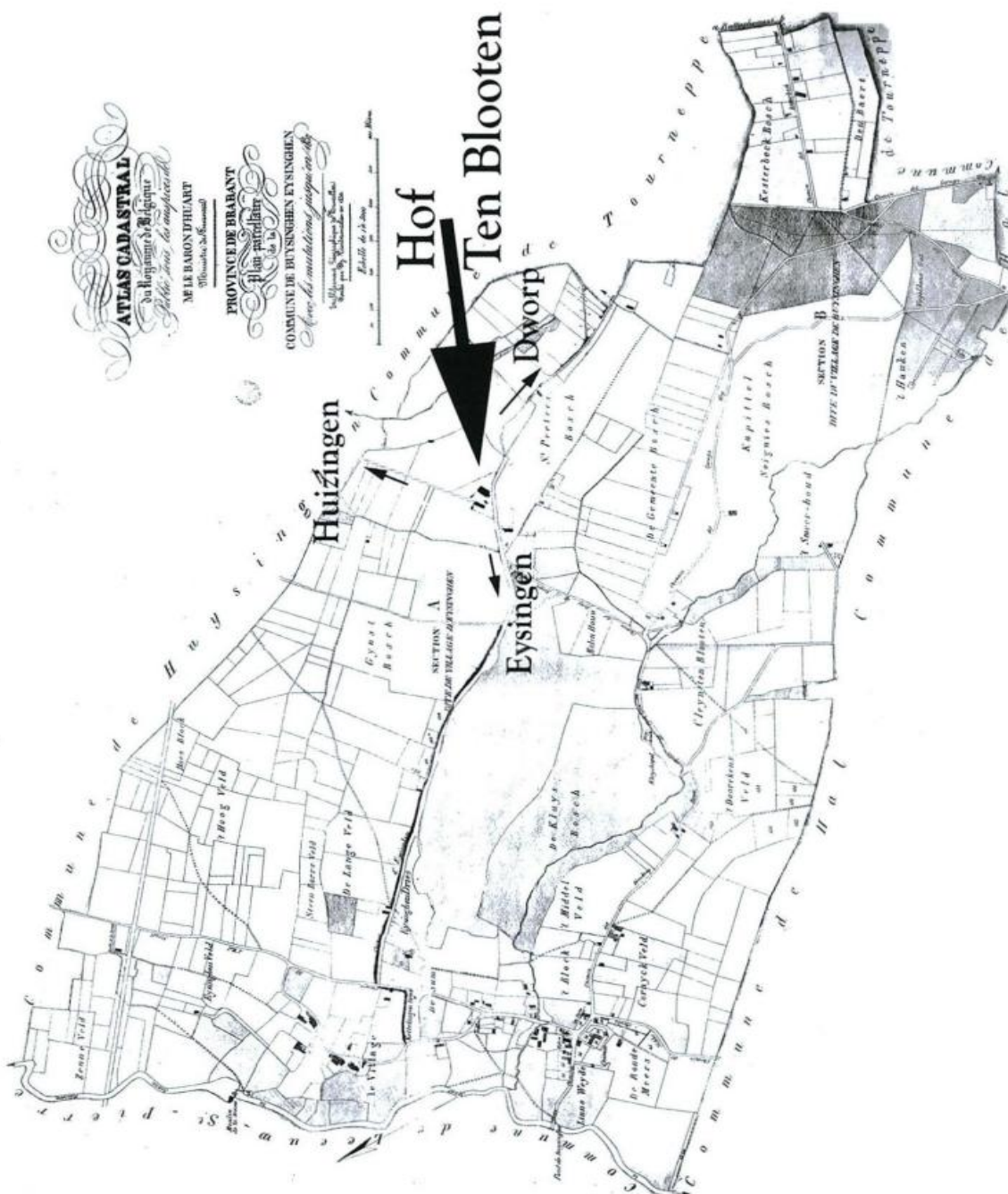
(3) De akte vermeldt haar kinderen Jacques en Guillam en haar schoonzoon Gielis de Kegele.

(4) Een ploeglijn is een lang kordeel, gebruikt bij het ploegen.

(5) In de akte staat dat dit dan door den eigenaar moet worden geleverd. De pachter levert alleen de arbeid. De graanoogst wordt voor de helft verdeeld tussen beide.

Op vandaag is er te Huizingen nog een herberg Hof Ten Blote vlakbij de afrit van de autostrade.

Kadasterkaart van Buysinghen Eysinghen van Vandermaelen - 1830 met bijwerkingen tot 1837

- (6) Citaat blz. 47.
- (7) Sister : Maat van een emmervormige bronzen vat met een lage schouder en hals (encycl. Winkler Prins),
- (8) Lovens = Leuens, een gangbare munt in het Leuvense
- (9) Kapuinen zijn kapoenen, gesneden hanen bestemd voor de vetmesterij

Dialect van "ouwer de voêt" van Lot

De werkgroep dialecten

In 1997 werd in Lot een project uitgewerkt waarbij door het maken van een wijkmaquette getracht werd problemen bloot te leggen en door intense samenwerking van alle wijkbewoners de "leefbaarheid" te verbeteren. Bij die gelegenheid maakte "'t Ruuboïke" een stukje poëzie dat we graag in de SBD spelling afdrukken.

Gruûte verandering op komst!

In e klaa stameneike
ouwer de voêt
eet dadal joêre én joêre bestoêt
doê és gi mezeek
én dadés gi spaait
Doê môke de kalante nog 't lawaait
Rita dei schénkt er nog en gooj pint
én 't goêt doê nog altaait
Plezant én goo gezint
Goeste in nen babbel
of en bumke mé de koête
Ge véngt er nog zeiker draa ander moête
Mo nô zain ze doê eet giêl anders begost
Ik aa nuût ni gepâast
da zuweet nog kost
Mé "Gyproc", papee én ôt lôke
zén ze doe toch en makkét oin 't môke
mé spourwég én voesj alles der op én der oên.
Zeet eederiên zélf er zain hôizeke stoên.
Al de gebeure, alleman doo mei.
Ge moet ze zéng geive achter 't stamenei.
On 't snaan én 't plékke, on 't vérvé en «'t passe.
Ze zén doe serjuis on 't vlasse.
Ge moet ni mispaaze, 't és gien flôn brol.
't komt op den téleveese.
De gazét dei stoê vol.
Zuû zeile ze zéng dadouwer de voêt
nog vrindschap én kunst
bâ ons méense bestoêt.

't Ruuboïke

In Algemeen Nederlands (zonder geweld te willen plegen op de originele tekst) luidt de tekst als volgt:

Grote verandering op komst!

In een kleine herberg
aan de andere kant van het kanaal,
ze staat daar al jaren,
is er geen muziek.
En dat is niet spijtig,
daar maken de klanten het lawaai.
Rita schenkt er nog een goede pint
het is daar nog altijd
plezierig en goed gezind.
Zin in een babbel,
of in een partijtje kaart?
Je vindt er zeker nog drie andere maten.
Maar nu is men er iets helemaal anders begonnen.
Ik had nooit gedacht
dat dit nog kon.
Met Gyproc, papier en oud laken,
zijn ze er een maquette aan het maken,
met spoorweg en verder alles er op een er aan,
ziet iedereen er zelf zijn huisje staan.
Al de burens, iedereen doet mee,
je moet ze bezig zien achter de herberg.
Aan het snijden en plakken, aan het schilderen en aan het passen.
Ze zij daar hard aan het werken.
Je moet niet verkeerd denken, het is geen pietluttigheid.
Het komt op TV.
De krant staat er vol van.
Zo zal men zien dat aan de andere kant van het kanaal,
nog vriendschap en kunst,
bij onze mensen bestaat.

Roobaert

*Toespraak van Maurice Nevens
ter gelegenheid van de opening
van de tentoonstelling
"Het Gelaat van Beersel"*

In CC De Meent te Alseberg op 26 april 2002

MAURICE NEVENS

"Graag wil ik u in naam van de deelnemende kunstenaars hartelijk welkom heten op deze tentoonstelling: Het Gelaat van Beersel 2002 en vroeger en u uitnodigen even een rondwandeling te doen. Inderdaad een gelaat, want zoals een gelaat rustig, angstig, glad of ruw kan zijn, zo is ook het beeld van onze dorpen afhankelijk van een aantal stemmingen tot het smoelentrekken toe.

Vandaar dat de Cultuurraad niet zozeer naar de artistieke kwaliteiten van de schilderijen zocht (al speelde dat natuurlijk wel een grote rol) maar weerhield, wegens het thema, vooral werken met een hoog illustratief gehalte. We weten dat velen betere werken maken dan wat gekozen werd, maar we hopen dat ze hiervoor begrip zullen opbrengen.

Mijn kind schoon kind zullen sommigen denken wanneer we Beersel, Alseberg, Huizingen, Dworp en Lot voor de spiegel houden. Er zijn zovele facetten te bekijken dat we ze in deze tentoonstelling enigszins gegroepeerd hebben: panorama's, water, bossen, seizoenen, enz. Zo kan het dus gebeuren dat niet alle werken van één kunstenaar samen hangen.

Dal in Dworp - Edouard De Paepe

Panorama

Ons landje heeft geen grote landschappen te bieden als bergketens, woestijnvlakten of woudformaties. Maar we beschikken wel over een gevarieerde waaier heuvels met voortdurend afwisselende zichten op akkers, weiden, boomgaarden en bossen, waartussen de dorpjes als tot een vuist samengeknepen liggen en onderling met een navelstreng van lintbebouwing voeling houden. Het natuurlijke uitzicht van vroeger is geworden tot een bonte lappendeken. De mens mishandelde het en wellicht juist daarom zoeken we onbewust naar de wijde blik van het vergezicht om er de ontmoeting met het oneindige intens te beleven en onszelf de vraag te stellen: "hoe gedwee was dit landschap om zich eeuwen te onderwerpen aan de wil van de mens?". Hier worden we met het verleden verbonden, met de miljoenste voortplanting van paardenbloemen en margrietjes, met de landvroeters die zaaiden en plantten maar hun oogst eeuwen lang moesten afstaan aan abdijen en baronnen.

Wegens noodzaak werd het dorpse overblijfsel opgeslokt door de stedelijke honger van ontgroenende hoogbouw en van bruggen; sporen en banen woelden alles uit mekaar; fabrieken brachten nieuw volk mee en de rust van het inwendige dorpsgevoel verdween. Léo Ferré en Wim Sonneveld bezongen het zo mooi.

Gebouwen

Het dorp is een knooppunt van relaties. De kerk, met vaak de processie als hoogtepunt van parochiaal samenzijn, de pastorie, het gemeentehuis, de herberg en de zitbank op het plein, de werkhuizen, zowel van schrijnwerker, de steenbakker als de molenaar en de boerderijen, hadden een hoge sociale functie. Kastelen die ooit de stenen vuisten waren in het land van de horigen, dorpskerken en kapellekes op het kruispunt der wegen waar knoestige handen, gekromde ruggen en pijnlijke tanden soelaas zochten voor zorg en ziekte, het komt hier allemaal aan bod.

Deze monumenten zijn getuigen, levende tekens van wat ooit onze trots en rijkdom was van geloof, weerbaarheid, creatief vermogen en gemeenschapszin. Zeg het zelf: is er iets mooier dan een slapend dorp van lage huisjes onder de middagzon of bij avondval met een wijnrode gloed overgoten?

We wensen de straten niet te herkennen, de huizen blijven blind en zwijgend, ze staan er als slapende dromen, verschrompeld tot verdriet. Onze kunstenaars zochten de binding tussen functie en schoonheid, raakvlakken tussen architectuur en omgevend groen. Zij tonen ons torens die uit hun krachtige stenen omhelzing streven naar licht en ruimte van groen en hemel, tussen de geheimen van dichte bossen of bonte vlakten, fabrieken als bron van verhoogde welvaart maar ook van afbraak van het natuurlijke milieu.

De herberg vormde een belangrijk centrum van volksmaatschappelijk

leven, evenals de vreedzame geborgenheid van de bakstenen roodheid der dicht op elkaar gebouwde huisjes, zichzelf rechthoudend onder het waakzame oog van een kerkspits. Jef Couck perste hen nog nauwer samen.

Enigszins verdoken in het groen staan schrale, zeldzame hoeven nog hun verdere aftakeling af te wachten, daar waar vroeger ronkende namen als te Solheide, te Winterperre, ter Hulst, te Herissem, ter Elst, ter Deelt, te Platteborre en vele andere de roep van de streek uitmaakten, doch de urbanisatie bedacht andere plannen en sleepte de ziel van de vroegere bewoners mee tussen staal en beton.

Schaveyshoeve - Beersel
Frans Bols

Landschap

De landschappen staan symbool voor het nooit verzwakende heimwee naar het verloren paradijs. Wie kwam er ooit het dichtst bij? De monnik met zijn kruidentuin, de Japanner met zijn geschoren symbolenschrift, Versailles als verlengstuk van macht, of de boer die op enkele vierkante meter zijn eigen wereldje schept in dialoog met de seizoenen? Hier voelen we het besef van de nietigheid van de mens tegenover die overwelldigende krachtenbundeling van de natuur. De seizoenen vergroenen en vergrijzen en herscheppen zichzelf tot schilderij. We genieten van die overstelpende gulheid van een levenswekkende zonnegloed, de natuur wordt binnenste buiten gekeerd in de mysterieuze wisseling der seizoenen.

De schilders blijven gloednieuwe paletten uitsmeren in zomerse tafereelen waar rijpgeel graan openbloeit en alles zanderig okergoud gaat ogen, terwijl hier en daar een klapproos vlamt tussen mosterdgele korenvelden. Daar wordt het wachten op de zwoelte van een plotse onweersdreiging, de laatste broeierige uitzinding vóór het bevruchtende en afkoelende

Naderend onweer tijdens de oogst
Dworp
Piet Volckaert

neerstromen.

Geen kleurrijker seizoen voor een landschapsschilder dan de herfst met zijn doorbakken en getaande kleuren, tinten van afbrokkelende grootsheid en vaalbronzen harmonie in de onvoltooide symfonie van een vroege zonsondergang.

De winterlandschappen tonen zeldzaam genadeloze winters maar zijn meestal prettige indrukken van sneeuwongereptheid op een godvergeten vrieskoude dag met heldere lucht. Het spel van sneeuw, vorst en dooi over een verlaten dorpslandschap wordt opgesplitst in de vaalwitte van het landoppervlak en de grijsblauwen van het uitspannel erboven, waarin een priemende waterzon.

En wanneer 's avonds de huizen in vrede één worden met de zwarte grond en de bewoners na volbrachte dagtaak opgeslorpt worden in collectieve vermoeidheid, genieten we van die eenzame sereniteit en poëtische melancholie van getaande kleuren en gedempte tonaliteiten. Het zijn schilderijen die je in de gewijde stilte dompelen van die mysterieus bangelijke overgangsuren van de schemeravond naar de volstrekte duisternis van de komende nacht.

Bossen

Het landschap is nog niet gedoemd uit de kunst te verdwijnen. Een boom is meer dan een decoratief motiefje in functie van de wisselende seizoenen. Terwijl tussen hemel en aarde de wolken in dialoog hangen, nodigt een bekruid bomenlint ons uit tot het sacrale gebaar van een zondagse wandeling. Het is die rustgevende terugkeer waar stille weemoed het haalt op de uitbundigheid om in een vergeten wandelwegeltje stilte en rust te vinden. Achter bochtige holle wegen ontvouwen zich nog onverwacht grazige groene weiden en vruchtbaar akkerland. De lange heuvelruggen waar de beboste hoogten zanderig zijn, tonen veelal spar en berk.

Lager zien we de hoog torende populieren en canada's, beuk, eik en acacia's. Een koor van knoestige wilgen met beknotte kruinen spiegelt zich in een groene kikkerpoel. Rond de woningen waken de haagbeuk, de hagedoorn, de ligustrum, de brem en forsitia, de vlierestruik. En wanneer het Hallerbos zijn hyacinten opgooit is de beloning volmaakt.

Ondergelopen bos - Beemd-Lot
Theo O.

Water

Verbaasd, gelukkig en gulzig slurpen onze ogen lijnen en kleuren van de wandelwegen langs het water. Traag drijven wolken over hun tijdloos bestaan. De menselijke afwezigheid wordt er des te wanhopiger om. Visrijke beken bedienden eertijds een paternoster watermolens en overzommen drassige beemden. De Molenbeek voorzag graan-, slijp- en papiermolens waarvan de schilderachtige overblijfselen der gerestaureerde raderen tot de verbeelding blijven spreken en interessante industriële archeologie betekenen. De vruchten van dit watergeweld bij brouwers, boer en tuinman ontmoeten we verder in de stillevens waar lambik en plattekaas met radijzen klassieke onderdelen van uitmaken. De erkenning van de dagelijkse dingen, de schilderachtigheid van een groene geusfles en de aardse smakelijkheid van een witrood' radijske stimuleren ons sterk in de waardering van het dagelijks brood.

Interieurs en stilleven

Dit alles kadert wonderwel in die kleinburgerlijke interieurs waar rust, gezellige knusheid en stilte visueel uitstralen behaaglijk, wat ouderwets,

maar onderpand voor de tijdloosheid der dingen. Ze komen op ons af in verfijnde halftonen waarin we gemakkelijk een Herman Teirlinck zien evolueren of een Pie Chak, maar waarin ook de brouwer, de burgemeester of asielzoekers geen storende aanwezigheid zou betekenen of anderen die in woordenloze bescheidenheid de afmattende strijd met de wisselvalligheden van het leven rijp gestoomd werden.

Slot

Hier eindigt onze wandeling rond het gelaat.

Deze kunstenaars hebben de verdienste de arbeidende mens, die gebonden 'ligt in het getto van kantoorruimten mee te voeren naar lucht', water en bossen, zon en groen', warmte en kleur. Zij wijzen ons op het spookbeeld van de bedreiging van de biologische rijkdom door bezoeeld water en collectieve ademnood, want het levensritme volgt immers niet langer de normale dagen nachtcyclus, noch het seizoenenspel.

Daarom mag cultuur niet elitair zijn maar ook eens dienen om ons opnieuw de bronnen van ons bestaan bewust te maken door overbrengen van levensbelangrijke waarden. Daarom pleiten deze kunstenaars, wellicht vruchteloos, bewust of niet voor het bewaren van gezonde ruimte rond de mens, het water, de grond en de lucht. En dit is de waarde van een tentoonstelling als deze: een schakel zijn tussen verleden en toekomst, aangeven wat waardevol is en het grote publiek rechtstreeks betrekken in de nijpende problemen van behoud en bescherming van eigen leefmilieu en patrimonium, voorgedragen in die wonderlijke samenklank van kleur, licht en bezieling.

*Interieur van de kerk te Alseberg
Alexandre Denonne*

*Lekker Beersel -
Antoine Coomans*

Sint-Elisabeth parochie TenBroek 50 jaar

Uit de Geschiedenis van Sint-Genesius-Rode van Constant Theys

Een gouden jubileum is niet uitzonderlijk, ware het niet dat het een parochie betreft.

De parochie is wel op het grondgebied Sint-Genesius-Rode gelegen, maar heeft toch wel sterke banden met onze gemeente.

We gingen te rade bij Constant Theys, die er in zijn "GESCHIEDENIS VAN SINT-GENESIUS-RODE" de juiste toedracht van haar oprichting uiteenzet.

We hebben de tekst wat geactualiseerd.

Bij haar oprichting hing de kapelanijschap Tenbroek af van de parochie van Alseberg.

Wegens de betrekkelijk grote afstand tot de hoofdkerk en de snelle aangroei van de bevolking, had pastoor Hermans er al aan gedacht in Tenbroek een kerk te laten bouwen. Zulke zaken gaan echter niet vlug. In 1941 werd door het bisdom beslist dat Tenbroek een kapelanijschap van Alseberg zou zijn en werden de grenzen ervan vastgelegd. De plannen waren al snel klaar, maar de oorlogsomstandigheden verhinderden de uitvoering.

De kapelanijschap telde 975 zielen, waarvan 525 op Rode en 450 op Alseberg. Onderpastoor DE MAN van de parochie van Sint-Genesius werd met de oprichting belast en was de eerste kapelaan.

Het kerkgebouw, naar een ontwerp van architect Armand De Mey uit Oudergem, werd opgericht op een stuk grond met huis, eigendom van Albinus Otte.

De aannemer was E. Lefebvre en Zoon van Jauche. De eerste steen werd op 8.12.1951 gelegd door Monseigneur de Smedt, die later bisschop van Brugge zou worden.

De plechtige wijding van de kapel, door dezelfde Monseigneur, had plaats op 1 juni 1952.

De binnenversiering van de kapel werd in 1954 geschilderd onder leiding van Pater Fimmers.

De kruisweg, in kunstmozaïek, ieder 45 x 60 cm groot, werd vervaardigd in de werkplaatsen van Rogier Van de Weghe te Brugge.

De klok, met fa-toon, weegt 169 kg. Ze kostte 25.350 BEF en draagt het opschrift:

"St. Elisabeth van Hongarije b.v.o. kapelanie St. Elisabeth j. de Man, kapelaan. Peter: M. Armand de Mey, bouwkundige, meter: Mevr. Rosa Lefevre - Mottier, aannemer, gevers van deze klok (me benedixit die 16 a nov. 1952, R.D.P. van Keerberghen Dec. Ucclensis".

In opvolging van E.H. DE MAN werd in november 1956 E.H. Maurice DE RIJCK aangesteld tot kapelaan van de Sint-Elisabethkapel.

Hij werd geboren te Zellik op 9 november 1918 en bracht zijn jeugd door te Sint-Ulriks-Kapelle. Op 3 juni 1944 werd hij te Mechelen priester gewijd en kort nadien tot onderpastoor aangesteld in de Sint-Goriksparochie van DWORP waar hij zich gedurende twaalf jaar zeer verdienstelijk maakte als proost van de parochiale en sociale werken, onder meer de K.S.A. en de K.A.J. De vier jaar jonge parochie van Heidenbroek (Ten Broek) bouwde hij uit tot een hechte gemeenschap. Zijn woning naast de kapel stond steeds open voor wie in nood was. Hij zorgde voor de verdere inrichting en verfraaiing van de kapel, en verving onder meer de oude kerkstoeltjes door moderne bidstoelen. Na een slepende ziekte stierf hij op 22 november 1981. De plechtige uitvaart had plaats op zaterdag 28 november 1981. en daarna werd hij begraven op het kerkhof van Sint-Genesius-Rode. Na kapelaan DE RIJCK werd pater VAN DUN uit Nederland aangesteld als kapelaan.

Op dit ogenblik is de parochie Tenbroek één van de drie parochies (samen met Sint-Barbara Den Hoek en Sint-Lambertus Beersel) die door pastoor Jan Baert bediend worden.

Kapelaan Maurice De Rijck op een mosseldiner

Uitstap naar Grimbergen

38

*Boven: de kerk van Grimbergen
van de Maalbeelvallei
Midden: de Liermolen,
Onder: de Tommenmolen*

25 mei 2002

Boven: Het Museum
voor oude technieken
Midden: de bierkar van Van Roy
uit Lot (Kesterbeek)
Onder: een lekker "Abdijbier" aan
de Tommenmolen om af te sluiten

Colofon

En het dorp zal duren...

Is het trimestrieel tijdschrift van het
Heemkundig Genootschap "van Witthem" – Beersel

Juli/ september 2002 – nummer 15 – jaargang 4

voorzitter	Marc Desmedt Dwersbos 109 1650 Beersel 02.377.27.94
ondervoorzitter	Edgard Winderickx Brouwerijstraat 18 1653 Dworp 02.380.30.14
secretaris	Michel Vastiau Leeuwerikenlaan 10 1650 Beersel 02.380.54.38
penningmeester	Piet Van Capellen Boomgaardstraat 12 1653 Dworp 02.380.35.48

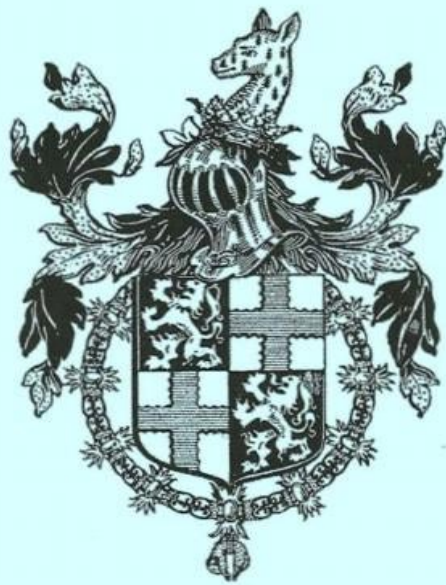
inlichtingen tijdens de kantooruren in het gemeentehuis te Beersel – dienst cultuur
Alsebergsteenweg 1046
1642 Alseberg
02.382.08.29

Prijs van dit nummer € 6,20 - Jaarlijks lidgeld bedraagt € 17, te storten op rekeningnummer
001-3114341-38 met vermelding "LIDGELD 2002".

Werkten mee aan dit nummer: Jan Brassine, Willy Debraekeleer, Giedo Debusscher, Florentine
De Metser, Lydia Denayer, Marc Desmedt, Raf Meurisse,
Maurice Nevens, Michel Vastiau en Liberte Walschot.

Samenstelling: de redactieraad
Verantwoordelijke uitgever: Marc Desmedt

Eindvormgeving en druk: Drukkerij B.V.B.A. Mariën-Deneyer - Dworp

*Heemkundig
Genootschap
"van Witthem"*